

TRABZON-ARSİN İLÇESİ DÜĞÜN ADETLERİ

Turgay KABAK*

Özet

Türk toplumu, tarihinin her döneminde aile kurumuna önem atfetmiş, onu kutsamış ve bu nedenle hem kurulmasını hem de devam etmesini teşvik edici birçok ritüel ve inancı ortaya çıkarmış bir millettir. Türklerde ailenin kurulduğunun resmi ilanı düğün törenidir. Zaman içerisinde sosyo-ekonomik ve coğrafi farklılıklardan dolayı düğün adetlerinde pek çok değişimler olmasına rağmen özü itibarıyla hâlâ, düğün adetleri toplumun çok önem verdiği ve titizlikle icra etmeye devam ettiği âdetlerden birisidir.

Bu çalışmada da Trabzon ili Arsin ilçesinde yapılan düğün törenleri işlev, içerik ve tarihsel boyut açılarından incelenip analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, Arsin, Düğün, Evlilik, Aile.

WEDDING CUSTOM OF ARSIN DISTRICT OF TRABZON PROVINCE

Abstract

Turkish society, is a nation which has made a point of the family in all historical ages, hallowed it and so that composed some beliefs and rituals providing of the family both founding and going on. The formal declaration of family's occurring is marriage rites. This rite is one of the traditions that the society is try to perform and make a point although occurs a number of revisions whereas socio-economic and geographical differences along the time. In this study, the marriage rites in Arsin, Trabzon will analysed about its measurement of functional, content and historical.

Keywords: Trabzon, Arsin, Wedding, Marriage, Family.

GİRİŞ

Trabzon, tarih boyunca Doğu Karadeniz bölgesinin siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan merkezi olmuş bir şehirdir. Bu sebeple Trabzon bölge kültürü açısından kültür üreten ve bölge kültürünü yönlendiren bir merkez olma özelliği göstermektedir. Anadolu'ya gelen Çepni boyuna mensup Türklerin en yoğun şekilde yerleştiği bölgelerden birisi de Trabzon'un Arsin ilçesidir.

* Yrd. Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü

Bu bağlamda Arsin ilçesi kültürel özellikleri incelenip Türk kültür havzasının geneli açısından değerlendirilmesi gereken bir ilçedir. İlçe kültürünü oluşturan soyut ve somut kültür öğelerinin başında evlilik/düğün adetleri gelmektedir.

Düğünler söz konusu kültürün içinde önemli bir paya sahiptir. Toplumun kültürüne ilişkin durumların ortaya çıktığı bir zemindir ve toplumun sosyal çerçevesini çizer (Erol 2016: 228). Bu sosyal çerçeve içerisinde inançlardan giyim-kuşama, aileye verilen değerden yardımlaşma kurumuna kadar pek çok kültürel unsuru bulmak mümkündür. Bu açıdan bakıldığında aile insanın kültürel bir varlık olduğu zamandan günümüze kadar “tabiat güdüsüyle belli bir amaca, yani kadın ve erkeğin cinsi duygularla birleşmesinden ibaret karşılıklı menfaatlere yönelik bir kuruluş olmayıp” (Erol 2016: 228) toplumun en temel çekirdeği, bilgi üretim merkezi ve gelecek nesillerin yetiştirilerek milletin devamının sağlandığı en temel kültürel kurum olmuştur.

Evlilik ile kurulan ve toplumun temeli, çekirdeği olan aile üzerine geçmişten günümüze birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaları yapan bilim insanları genel olarak aileleri geniş aile ve çekirdek aile diye iki gruba ayırmışlardır. Geniş aile genellikle kırsal veya geleneksel toplumların bir kurumu olup ekonomik ve siyasal bir birlik olarak düşünülür. Bu aile tipinin fonksiyonlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

a). Ekonomik Fonksiyon: Ekonomik olarak bir bütün olan bu ailede, gelir tek elde toplanır ve masraf tek elden yapılır. Ayrıca özellikle tarımda görüldüğü gibi bu ailede oldukça gelişmiş bir ekonomik iş bölümü ve işbirliği vardır.

b). Prestij Fonksiyonu: Üyeler toplumdaki statülerini aileden alırlar. Soyluluk, rençperlik gibi kanla ya da meslekle ilgili toplumsal statünün kaynağı ailedir.

c). Eğitim Fonksiyonu: Ailenin üyelerinin her türlü eğitiminden (mesleki, dinsel vb.) sorumludur ve bu fonksiyonu yerine getirmeye çalışır.

d). Koruyucu Fonksiyon: Aile, üyelerini korur. Bu koruma maddi veya manevi olabilir. Ailenin sosyal sigorta fonksiyonu burada belirmektedir.

e). Dinsel Fonksiyon: Aile, üyelerine tam bir dinsel eğitim vermekle kalmaz, ibadetlerini de kontrol eder.

f). Eğlenme ve Dinlenme Fonksiyonu: Aile üyelerinin, dinlenme ve eğlenmelerinin en iyi yapıldığı yer ailedir.

g). Eşler Arasında Sevgiyi Sağlama ve Çocuk Yapma Fonksiyonu: Bu fonksiyon ailenin en eski ve belki de değişmemiş tek fonksiyonudur (Kongar, 1986: 26).

Geleneksel aileye karşılık, modern toplumlarda aile tipi olarak çekirdek aile daha yaygındır. Bu ailenin başlıca iki fonksiyonu vardır. Bunlardan biri üreme ve çocukların küçük yaşlardaki sosyalizasyonu, ikincisi ise eşler arasında psikolojik dengenin sağlanmasıdır.

Bu aile tipinin özelliklerini de şu şekilde sıralayabiliriz:

a). Aile, yardım için akrabalarına güvenemez. Akrabalar da aileden yardım beklemez.

b). Aile ve ailenin akrabaları birbirleri yönünden karşılıklı haklara pek sahip değildir. Bu nedenle karşılıklı yerine getirilmesi gereken zorunluluklar çok azdır.

c). Aile ve akrabaların birbirleri üzerindeki değer ve ahlak denetimi çok azdır.

d). Akrabalar, ailenin konut ve yerleşme yerini seçemezler. Böylece ailenin konut yeri akrabaların oturduğu yerle bağımlı değildir. Bu ise akrabalarla toplumsal etkileşimin derecesini azaltarak ailenin bağımsızlığını destekler.

e). Eşler, birbirlerini akrabaların haklarına ya da çıkarlarına bağlı olmadan sadece kendi kararlarıyla seçerler. Evliliğe uyum ise yalnızca karı koca arasında yapılır.

f). Çekirdek ailede evlenme yaşı da geleneksel aileden farklıdır. Endüstriyel toplumlarda kişilerin meslek edinmeleri için uzun bir eğitim sürecinden geçmeleri gerekmektedir. Bu da evlenme yaşının yükselmesine sebep olmuştur.

g). Doğurganlık eşlerin ihtiyaçlarına göre kendi kararlarıyla tespit edilir.

h). Evlilik omnilienaldır. Yani ana tarafından veya baba tarafından ya da erkek tarafının veya kadın tarafının özel bir ağırlığı yoktur.

j). Birey olarak eşlerin duygusal dengeleri bu küçük çekirdek birimde sağlanmak zorundadır. Çünkü duygusal dengeyi sağlamak için başvurulacak başka bir kaynak yoktur.

k). Çekirdek aile türünde ayrılık oranları geleneksel aileye göre daha yüksektir.

l). Eşlerin biri öldüğü ya da ayrılık olduğu zaman yeniden evlenme eğilimi yüksektir (Kongar, 1986: 27-28).

Aile kurumu sosyalizasyon sürecinin kaynağı durumundadır. İnsanın kazandığı duygu, düşünce, inanç ve davranışların kökü ailededir. Biyo-psikolojik vasıflarla başlayan aile ilk zamanlarında hukuki normların desteğine ihtiyaç duysa da biyo-psiko-sosyal karaktere ulaştıktan sonra hukuk normlarının desteğine fazla ihtiyaç duymayacaktır. Özellikle çocuğun doğumundan sonra aile sosyal bütünlüğünü tamamlar ve giderek toplumun odak noktası olma durumunu kazanır. Değişen sosyal ve kültürel normlar içerisinde aile, nesillerin devamını sağlamakla yükümlü olup çocukları yetiştirerek sosyalizasyon süreci içerisinde topluma kazandırması sebebiyle görevini ve önemini artırmaktadır. Ailenin görevinin ve öneminin kaynağı “aile içi dayanışma”dır. Solidarite, endüstri toplumunda sosyal huzur ve güven faktörleri ile aile içinde desteklenmektedir. Endüstri toplumlarında, ferdiyetçiliğin gelişmesine mukabil aile içindeki solidarite, aile bireyleri arasındaki “biz duygusu” ihtiyacını karşılamaktadır. Çağımıza gelene kadar geçen süre içinde sosyo-kültürel değişme teknolojiyi, bürokratikleşmeyi, iletişimi ve diğer aktüel olguları ön plana çıkardıysa da aile her zaman olduğu gibi görevini ve önemini muhafaza etmiştir. Bunun sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1). Akrabalık ilişkileri belki zayıflamıştır; fakat aile bireyleri arasındaki dayanışma önemini muhafaza etmektedir. Çünkü sosyal tabiatın gerçeklerine dayanması, ayrı cinslerden kurulması ve çocuğun uzun süre bakıma muhtaç olması akrabalık ilişkilerini ve aile içi dayanışmayı gerektirmektedir.

2). Ailenin kutsallığı ve mahremiyeti sayesinde, endüstri düzeni ailenin özüne fazla etki yapmamıştır; çünkü aile aynı zamanda bir “referans grubu” olduğu için toplum şartlarına kolayca uyum sağlayabilmektedir (Nirun, 1994: 19-21).

Aile, sosyal tarih boyunca çeşitli görevler üstlenmiştir. Göçebe ve çoban kabilelerde, hayvanlara bakmak ve onları yetiştirip ehlileştirmek ailenin görevidir. Çapa tarımında tarım faaliyetleri ve çapalama işleri aileye aittir. Özellikle, tarlaların sabanla sürülmeye başlanmasından sonra tarım, başlı

başına bir aile işlevi haline gelmiştir. Erkek önem kazanmıştır. Avcılık genelde erkeklerin işleridir. Üretici ve tüketici karakterini birlikte yürüten büyük ailelerde ilaçların, otlardan toplanarak yapılmasından av malzemelerinin yapımına kadar pek çok iş aile bünyesinde gerçekleştirilmekteydi. Modern çağın endüstri düzeninde görülen sosyal hareketlilik, para piyasası, piyasa için üretim, kitle halindeki seri üretim, iş bölümü, ihtisaslaşma olayları, zamanla büyük ailenin fonksiyonlarını üstlenmeye başlamıştır. Böylece günümüz ailesi bir üretim biriminden ziyade tüketim birimi haline gelmiştir (Nirun, 1994: 21).

Tarihsel süreç içerisinde ailenin yapısında bir takım değişimler olsa da Türk kültürü dünyada evlilik konusunda en zengin âdet, töre, tören ve inanışın bulunduğu kültürlerden birisidir. Milletin çoğalmasını, gelecekte var olmasını, güçlü olmasını sağlayacak olan çocuklardır; çocukları yetiştirense ailedir. Bunun, daha ilk çağlarda farkına varan Türkler, aileyi kutsal bir kurum olarak kabul etmiş ve aileler ne kadar sağlam olursa toplum da o kadar sağlam olur diye düşünmüştür. Bu düşünceyle daha ilk eş seçiminden düğünün sonuna kadar yapılan her işlem dikkatle süzgeçten geçirilmiştir. Eşler birbirine uygun mu, kadın çocuğa bakabilecek, evin işlerini yürütebilecek olgunlukta mı; erkek, ailesini geçindirip eşine kocalık, çocuklarına babalık yapabilecek durumda mı? Bunlar sık dokunup ince elendikten sonra eşlerin evlenmesine izin verilmiştir. Aileye bu kadar çok önem ve değer veren Türkler, evlilik kurumunu zedeleyecek, bozacak her türlü hareketi de en ağır şekilde cezalandırmışlardır. “Hiyong-nular (Hunlar) evli bir kadını kirleten kimseyi ölüme mahkûm ederler, genç bir kızı iffal eden ise büyük bir fidye vermeye ve hemen o kızla evlenmeye zorlardı” (Şeşen, 1975: 12). Oğuzlar ise zina diye bir şey bilmezler. Böyle bir suç işleyen birini ortaya çıkarırlarsa onu iki parçaya bölerler. Şöyle ki: Bu kimseyi iki ağacın dallarını yere yaklaştırarak bağlarlar. Sonra bu dalları bırakırlar. Dalların eski durumuna gelmesi neticesinde o kimse iki parçaya bölünür (Şeşen, 1975: 31). Kutluklarda ise kadınlar ömrü boyunca sadece bir erkekle evlenir. Kocasını ölen kadın bir daha evlenemez. Kutluklar, idarecileri ve kendine has kanunları olan bir boydur. İçlerinde zina eden kadın veya erkeği yakarlar. Onlar arasında boşanma yoktur. Evlenen bir erkek bütün malını mihr (başlık) olarak verdiği gibi kızın velisine bir sene hizmet eder (Şeşen, 1975: 91). Günümüzde hala Anadolu’da Aleviler arasında boşanmanın yasak olduğunu, boşananların toplumdan dışlandığını, zina edenlerin düşkün

olarak ilan edildiğini ve kimsenin selam bile vermediğini (Yörük, 1998: 82-286) düşünürsek bu kuralların çok köklü ve eski kurallar olduğunu görebiliriz. Buradan ayrıca Türk toplumunun geçmişten günümüze aileye çok değer verdiği ve bu kutsal kurumu kirletenleri sevmediği sonucunu da çıkarabiliriz.

Türkler, diğer toplumların aksine ilk çağlardan itibaren kadına çok büyük önem vermiş, kadının ailede erkek kadar önemli olduğunu düşünmüştür. Türk milletine göre kadın, eşi olmadığı zaman eşi varmış gibi misafiri ağırlayıp yolcu edebilecek güç ve beceriye sahip olmalıdır. Ailede kadının önemi ve hangi kadınla evlenilip hangisiyle evlenilmemesi gerektiği konusunda bize en güzel bilgiyi Dede Korkut vermektedir. Dede Korkut'ta kadınlar "Birisi tolduran topdur. Birisi ivün tayağıdır. Birisi niçe söylesen bayağıdır (Ergin, 1994: 76) şeklinde dört guruba ayrılır ve uzun uzun anlatılır. Kadın ve erkeğin eşit neredeyse eşit statülerde bir araya gelmesiyle kurulan Türk aile yapısı son derece sağlam ve uzun ömürlüdür. Ancak İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemde İslam dininin yorumlanışında ortaya çıkan bir takım arızalar sebebiyle kadının aile içindeki konumunda zaman içerisinde değişimler olmuştur. Tüm bu bilgiler ışığında Türk toplumunda evliliğin geçmişten günümüze çok önemli bir müessese olduğunu ve bunun etrafında birçok tören, ritüel ve inanın ortaçağa çıktığını söyleyebiliriz.

Diğer birçok millet gibi Türkler de toplumun temeli ve yaşam kaynağı olan aileye çok büyük önem vermişlerdir. Bunu Türk kültürüne ait pek çok metinde ve anlatıda açıkça görebilmekteyiz. Aynı özen araştırma sahamız olan Arsin ilçesinde de görünmektedir.

1. Evlenme Çağı

Arsin'de evlenme yaşı 13-14 olarak gösterilmektedir. Kız ve erkek çocuklar buluş çağlarına girdikten sonra evlenmeye hazır olarak görülmektedir. Bu durumlar dışında bir erkek çocuğunu, akraba olan diğer kız çocuğu ile birlikte beşik kertmesi usulüyle, küçük yaşta büyüklerin sözüyle evlendirme geleneği de evlenme yaşının acı gerçeğidir.

Kız çocuklarında en küçük 13, erkeklerde askerlik gibi nedenlerden dolayı 20 olarak gösterilmektedir.

2. Evlenecek Kişiler Arasında Yakınlık- Kan Bağı Ölçüsü

Günümüzde doğurduğu sonuçlar nedeniyle terk edilen. Fakat köy hayatı yaşayan toplumlarda az da olsa devam eden akraba evliliği Arsin’de de görülmektedir.

Sağlıklı toplumlar ortaya çıkarabilmek için evlenecek çiftlerin arasında bir kan bağı olmaması gerekir. Akraba evliliğinin zararlarını çiftler görmeseler bile, doğacak çocukları mutlaka etkisini görmektedir. Akraba evliliğiyle ilgili, kaynak kişilerimizin söyledikleri bu bölümde ele alacağız.

“Biz hep akraba evliliği yapmışuk. Ben akraba evluluğu, gelinlerim hep akraba evluluğu, Gizlarum hep öyle. Yabancıya gitmemek için.”

-Akraba evliliğinin zararlarını gördün mü?

“Halan daha bi zararini görmeduk. Bizim Mahmut’da çıktı da. Tabi sakatlık oldi da. Uşaklari sakat eldi. İki dani olsi. Bi dani üstüne sakat daha da yapamay, sakat beki olur. Galmış doktor yollarında. Bizde olmadı. Teyzemin oğliylan evlendim. Gızımızı teyzesinin oğluna verdim. İki görümümü uşaklaruma verdim. Bi sakatlık çıkmadı. Birinde çıkdı birinde çıkmadı.”

-Pişman mısınız?

“Nerdeyse yani. Bilmeduk öyle başka şeylerde yakiniydi. Bi görünüm eveydi, biri öz idi. Eveysinde bişi çıkmadı. Özinde çıktı işte. Yabancıya verilmesin diyetamin ediyom. Ben şimdi şu anda öyle bişi yok. Olmasını istemiyorum. Bazı istemediğim şey bu beşik kertmesi akraba evliliği. Benim başımda da var ve huzursuzum. Yani bu iyi bişi değil.” (KK: 1)

3. Evlenme Arzusunun Belirlenmesi

“Evlenmek isteyen eğer ki birini sevmişsa bizim orda öyledir yani annesine söyler. İstenilir, alınır düğün yapılır yani. Düğünlerimiz çok güzel olur. Oyunli horonli. Bilmiyorum şimdi tehlikeli midur? Silahlı milahlı, mermi atmak için çok şey vardır. Biz eskiden beri öyle biliyoruz. Düğünlerimiz böyle olur. İstenir alınır.

Şöyle yani bizde. Bi oğlan gızı, gız oğlanı sevdi mi bizde verdi mi, anaya düşer onu istemek. Giderdik anneden babadan soruşdumaklan gider o gızı isterduk oğlimuza. Tabi Alla nasip etmişsa, yazmışsa istemeklan demeklan Alla nasip nasip etmişsa olidi o iş yani. İsterduk alurduk. Düğünini ederduk. Hazırluğunu ederduk. Alu gelirduk. Söz nişan ederduk.” (KK: 3)

4. Eş Seçimi

Araştırma alanımız Arsin bölgesindeki eş seçimi biçimleri şöyledir:

1. Beşik kertme usulü.
2. Görücü usulü.
3. Kaçma, kaçırılma usulü.
4. Eş seçimini gençlerin yapıp sonra ailelerinin onayının alınması.

Bu usullerinin yanında ülke genelinde eş seçimi biçimleri şöyledir:

1. Eşi ailenin seçip gençlerin onayının alınması.
2. Gençlerin, ailelerin onayının almadan kendi iradeleri ile yaptıkları eş seçimi
3. Berdel (Çok az görülmektedir).

4.1. Beşik Kertme Usulü

“Evet ben dayımın kızıyla evliyim, dedem bizi beşik kertmesi yapmış. Şimdi bunu nebiliyim yabancıya verilmesi diye tamin ediyorum ben. Şimdi şu an öyle bişe yok. Olmasını da istemiyorum. En istemediğim şey bu. Beşik kertmesi akraba evliliği. Benim başımda da var ve huzursuzum. Yani bu iyi bişe değil.” (KK: 2)

Eski zamanlarda beşik kertme usuluyla evlenmek istemeyen gençlerin böyle bir şansları yoktu. Töre gibi, vazgeçilmez veya değiştirilemez bir evlenme usulüydü. Günümüzde az da olsa rastladığımız bu evlenme türü, töre gibi olma özelliğini kaybetmiştir (KK: 4).

4.2. Kaçma- Kaçırılma Yolu İle Evlenme

Kaçma ve kaçırılma usulü evlenme biçimi, gençlerin isteği ile veya istek dışı şeklinde gerçekleşmektedir. Bu konu ile ilgili kaynak kişilerimiz bize şunları anlattı: “Kaçma da var kaçırılma da var var. Ondan sonra ..... Sonradan aile bir araya gelir. Köyde bir ihtiyar heyeti vardır. Devreye koyulur. İhtiyar heyeti veyahut ta muhtarı ya da yaşlılarımız diyelim girerler araya her iki tarafı da sakinleştirir, barıştırırlar. Düğünü de olur sonradan. Tabi genelde anlaşılır.” (KK: 5).

5. Kız İsteme ve Dönürlük

Arsin’de aileler anlaştıktan sonra, âdetin yerini bulması için kız, ailesinden istenir. Her iki tarafında sözü dinlenen büyükleri, kızın evine toplanıp sohbet ederler. Asıl meseleye gelindiğinde söz, “buraya hayırlı bir iş gelmiş bulunuyoruz.” ile başlar ve devam eder.

“Allah’ın emri Peygamberimizin kavli ile kızınızı oğlumuza istemeye geldik.” Denilerek kız tarafının cevabı beklenir. Kız tarafı kendini naza çeker. Erkek tarafının hatırı sayılır kişileri devreye girer ve kız tarafı ikna edilir. Kızın fikri sorulur ve olumlu cevap verirse söz, nişan ve düğün törenlerinin nasıl olacağı kararlaştırılır (KK: 1)..

Kız ve erkek tarafının dünürlüğü söz kesme ile başlar. Nişan yapıldıktan sonra dünürlükte biraz daha ciddi bir döneme geçilir. Kız istemeye giden gruba “dügüncü” adı verilir. Söz ve nişan arasındaki süre ailenin ekonomik durumu, askerlik gibi değişkenlere göre kısa veya uzun tutulur (KK: 5).

6. Başlık

Arsin yöresinde başlık parası eski dönemlerde olmakla birlikte uzun zaman önce kaldırılmıştır. Başlık parasının kalkmasındaki en büyük etkenler arasında erkek tarafının başlık parasını ödeyememesi sonucu kızların kaçması ve kaçarak evlenme oranının artmasına bağlayabiliriz. Türk toplumunun genelinde olduğu gibi Arsin yöresi Çepnilerinde de kaçarak evlenme toplum tarafından tasvip edilmeyen bir evlenme türüdür. Başlık parasının ödenememesi sonucu kaçma oranları arttığı için toplum zamanla başlık parası âdetinden vazgeçmiştir. Son zamanlarda başlık parası yerine ziynet eşyası istenmektedir (KK: 2).

7. Nişan

Arsin yöresinde söz ve nişan genellikle aynı günlerde yapılmaktadır. Bazen nişan için ayrı bir tarih belirlenir. Bu genelde nişan gününde düğün gününün tayin edilmesi içindir.

8. Düğüne Davet

Arsin yöresinde düğüne davet işini genelde düğün sahibinin kendisi veya yakın bir akrabası yapar. Düğün davetini, düğün sahiplerinin kendisinin yapması davet edilen kişiye karşı samimi olduklarını göstermek içindir.

Düğün sahipleri ile aralarında önceden anlaşmazlık bulunan kişiler varsa özellikle düğün sahipleri tarafından çağrılırlar. Dargın kimseler buna rağmen gelmek istemezse damat ya da gelin bizzat giderek onları ikna etmeye çalışır. Böylece aradaki kırgınlıklar da tatlıya bağlanır (KK: 3).

9. Kına

Arsin’de “kına akşamı” olarak adlandırılan tören, gelinin bütün eşyalarını yeni evine yerleştirip baba evine, baba evine; ailesi, akrabaları ve

arkadaşları ile geçireceği son gece için geldiği zaman yapılıır. Kına akşamında çoğunluğu kız tarafı oluşturur çünkü kına gecesi, gelinin baba evinde geçireceği son gecedir.

Kız tarafının erkek tarafına karşı nazlanışlarını kına gecesinde de devam eder. Bu naz edişler düğün günü de görülmektedir.

Kına gecesi ile ilgili olarak kaynak kişimizin anlattıklarını bu bölümde ele alacağız.

“Gızın mesela çeyizini ayarlarla, o zamanda, bizim zamanımızda seysene derduk. Seyseneye yüklerduk. Eşşeğe seysene derduk. Yüklerduuk oni eşşeğe gızın sanduğı eşyasi giderdi oğlanın evine. Bi akşam galidi oğlanın evinde. Sabasi gün gina akşamı olduğı günün sabahi hem seysene hem giz beraber gelidile eve. Derdileki gızın seysenesi geldi oğlanın evine eşyasi yani. Sanduğı geldi. Ondan sora n’olacak o akşam gina akşamı olacak. Bi akşam galacak orda. Seysene sabasi gün giz bi ata yenge yenge bi ata eşya bi ata doğri gızın evine .” (KK: 5).

Arsin yöresindeki kına gecelerinde, kıza kına yakılmadan önce kız ağlatılır. Kızın ağlatılması için duygulu bir şekilde ayrılık türküleri söylenir. Bu türkülere rağmen kız ağlamazsa orada bulunan herkesçe kınanır.

Erkek tarafının aldığı kına yoğrulup bir tepsiye topaç şeklinde ya da olduğu gibi serilerek gelinin yanına getirilir. Tepsiye dizilen mumlar ve gelinin etrafında bulunanlar ellerinde mumlarla türkü söyleyerek dönerler. Türkü söylendikten sonra gelinin yengesi sağdıci olarak eline kınayı sürmekle görevlidir. Bu görev yanında, her zaman gelinin yanında durur ve ona yapacağı şeyler konusunda yardımcı olur. Gelin önce elini açmaz. Elini açması için kaynananın geline altın vermesi gerekir. Altın yerine yüzük veya para da verilmektedir. Gelinin önce sağ eline altının koyularak sürülür. Sağ elden sonra sol ele kına sürülmektedir. Avuç içine kına sürüldükten sonra parmak uçlarına da kına sürülebilir. Kına sürülen eller öncelikle beyaz bir kumaşla sarılır arından da kırmızı ipekli bir kumaşla tamamen örtülür.

Geline kına yakma işlemi bitirildikten sonra gelinle birlikte bütün arkadaşları horon eşliğinde oyun oynarlar. Bu oyunlar sırasında kına gecesi bahanesiyle kızlar, orada bulunan kadınlara hünelerini gösterirler. Bekar kızlar kendilerine bu önemli gece de kısmet ararlar. Erkekler kına gecelerine katılmadıkları için kızlar, kendilerini orada bulunan erkeklerin annelerine gösterirler.

Kına gecesinde dağıtılan kınada herkesin alması istenilir. Kadınlar kınaların hemen ellerine sürerler ya da kına gecesinden sonra sürerler.

Gelinin kına gecesindeki kıyafetini kendisi seçer. O gecede gelinlik giyilmez. Genelde gelini uzun gösterecek, bütün şeklinde olan bir elbise tercih edilir. Gelinin başına da kırmızı ipekli bir çömber örtülür. Bu çömber kına yakılana kadar gelinin başında durur. Kına yakıldıktan sonra çömer çıkartılır (KK: 4).

10. Çeyiz

Evliliğin önemli unsurlarında bir olan çeyiz kız çocuklarının doğmasıyla yapılmaya başlanır. Anne, kızının büyüdüğünde hiçbir eksiğinin olmaması için hemen çeyizlerini tamamlamaya başlar. Bunun diğer bir nedeni de kız çocuklarının erken yaşta evlenmesidir.

Arsin yöresinde çeyiz denilince akla her kızın yapması gerektiği düşünülen eliş dantel gelmektedir. Genç kızın donatabilmesi için bunlara ihtiyacı vardır. El emeği göz nuru olan el işi danteller genç kızların yüz akı gibidir. Genç kızların istenilmesinde, onların işledikleri dantellerin de etkisi vardır. Elish dantellerden sonra evin diğer eşyaları dizilir. Bunlar, tabak, çanak, tencere, kazan gibi eşyalarda oluşmaktadır.

Yapılan bütün çeyizler kızın evinde sergilenir. Buna “çeyiz düzmek” veya “oda asmak” denir.

Yıllar önce evlenmiş bir kaynana ile gelinin çeyizlerinin arasında ki farkı kendi söylediklerinden öğrenmek için bu bölüme aşağıdaki konuşmaları aldık:

“Benim çeyizimde var idi ne bilim altun, taki, altunumuz yoğidi, bişemuz yoğidi. Biçift küpe bş yüzük barmamuza o zamanın hükmünde. Bi gat yatak gendi elimizde işlemişduk. Odamızda perdemiz var idi ip çekmiştuk, iplere havli asmışuk. Bi havlinin arasına çömber, birinde yaşmak odanın içinde habole köşeli istinde. Bizim zamanımızda hali mali yokdi. Yasduk masduk işte böyle bişeler vardı. Yün yasdukları, yüz yasdukları vardı. Bohçada vardı yani. Veruruk oni gaynanaya gaynataya. Gendi çeyizimizden veriduk. Gerisini paralan aluduk. Çorap havli mesele boyle bişeler. Orda bişi ederuk gaynanaya , gaynataya, gayına, eltiye hep sirda çıkariduk. Gendi eşyan hep boşanidi, giderdi bocalara. Boyle bişeler oldi yani.”

Ayşe teyzenin gelini Emine hanım:

“Elişlerimizi hep gendi elimiz yapmıştır. Mobilyayı da gaynatamız getirmişti. Altunlarımız varidi. Bi beş yüzlük, iki dani zincir yapmışdile bana. Ondan sonra sekiz dani bilezuğum varidi. Yani eksumuz yoğdı şükrolsun.

-Çeyiz düzme zamanı ne zaman yapılmaktadır?

“İki gün önce yıkarsın sergilersin. Üç beş gün önce yıkar sergilersin. Arkadaşla gide gele ziyaret ederler. Tabi hediye götürülenler götürür hediyesini. Götümeyenler geli bakarla. Gızın mesela çeyizini ayarlarla o zamanda seysene derduk.” (KK: 5).

11. Nikâh

Arsin’de dini nikâhın geçerliliği daha çoktur. Resmi nikâh da şarttır. Kaçan veya kaçırılan kızlar eve döndüklerinde ilk önce dini nikâh yapılır, ardından da düğün gününde resmi nikâh kıyılır.

Dini nikâhın ve resmi nikâhın düğün sahiplerinin isteğine göre değişiklik gösterir. Kimi zaman önce resmi nikâh yapılır, düğünden sonra da dini nikâh yapılır.

Dini nikâhlar bir hoca tarafından yapılmaktadır. Hoca evlenecek gençleri önce karşısına alır ve dualar eder. Dua bittikten sonra gelin ve damada birbirlerini kabul edip etmediklerine dair aynı soruları üç defa sorar. Gençlerden olumlu cevaplar geldiği zaman şahitlere de bu evliliği onaylayıp onaylamadıkları sorulur. Onlar da bunu kabul ettikten sonra tekrar dualar okunur ve ardından herkes “Amin” der, böylece dini nikah tamamlanmış olur. Bu uygulamalar sadece dini nikâhın görünüşteki tamamlayıcı unsurlarıdır. Bunların haricinde gelin ve damadın bağlanmaması için yapılan bazı uygulamalar da vardır. Bunlar: Nikâh boyunca diz üstü oturmak, eller açık bir şekilde dizlerin üzerine koymak, çiftin ellerinin yan yana gelerek bağlanması ve mekânda bulunan herşeyin açık durumda olması gerekir. Örneğin, mekânda tencere kapağının kapalı durumda olması, bir ipliğin düğümlenmiş olması vs. çiftin bağlanmasına neden olabilir (KK: 1).

12. Gelin Süsleme ve Donatma

Arsin yöresinde gelinlerin süslenmesi yengelerin işidir. “Fistanlık kumaş” denilen kumaş alınır ve gelinin istediği modelde bedenine göre diktirilir. Gelinin elbisesi giydirilmeden önce kaşları alınır. Genç kızlar evlenecekleri güne kadar kaşlarını almazlar.

Gelin düğüne en güzel şekilde hazırlanır. Uzun ve işlemeli fistanının üzerine kalın bir kemer aksesuar olarak koyulur. Genelde düz ve beyaz olması gereken elbiseyi tamamlayan diğer unsurlar da uzun ve örülü saçların omuzdan aşağıya sarkıtılması ile pullarla işlenmiş kırmızı bir çömber.

Gelinin makyajı fındık sepetlerine sürülen renkli boyalar ile yapılmaktadır (KK: 1).

13. Güvey Tıraşı

Arsin yöresinde güvey tıraşı sırasında yapılacak şenlikler damadın vereceği paraya göre yapılmaktadır. Para verme işi önce sağdıçtan başlar. Güvey tıraşı sırasında birçok eğlenceler düzenlenir. Fakat bu eğlenceler daha çok güvey tıraşının yapıldığı yerdeki kişilerce yapılmaktadır. Berber de bu şenlikten nasibini almak için “ bu ustura kesmiyor” deyip para koparmaya çalışır. Bu sırada da orada bulunan herkesçe espriler yapılır ve gülerek eğlenilir. Daha çok şenlikli bir ortam oluşturulmaya çalışılır.

Arsin yöresinde bu tür eğlenceler silahsız kutlanmaz. Adeta eğlencenin bir unsuru olan silahlar, müzik sesi gibi kulağa hoş gelen bir araçtır. Öyle ki güvey tıraşı sırasında toplanan paralar mermi almak için kullanılmaktadır (KK: 2).

14. Gelin Alma-Gelin Getirme

Çalışma alanımız Arsin’de yukarıda da bahsettiğimiz gibi gelin süslendikten sonra ya da halk deyimiyle gelin donatıldıktan sonra damat eve gelir ve gelini görmek ister. Kız tarafı öncelikle gelinin yüzünü göstermek istemezler. Damat gelinin yüzünü görebilmek için halk arasında “yüz görümlüğü” denilen parayı vermek zorundadır. Kız tarafının istediği ücret verilmediği sürece gelinin yüzü gösterilmez.

Gelin baba evinden çıkarken yanında, içinde çeyizinin bulunduğu sandığı da getirecektir. Bu sandıkta, gelinin daha önceden damadın evine yerleştirdiği eşyalar dışında özel eşyaları bulunmaktadır. Sandık evden çıkarılmadan önce gelinin kardeşi sandığın üzerine oturur. Sandığın evden çıkarılabilmesi için belli bir ücret talep edilir. Kardeşin istediği ücret karşılandıktan sonra sandığın gelin evinden çıkışına izin verilir. Gelin evinden damat evine doğru gidilirken kız tarafının yakınları da gelin konvoyunun önünü kesip damat tarafından ücret talep edilir.

“Yolu kız tarafı keser, istediğini de alır. Para alır. Kaç lira aldı ordan diyelim elli milyon. Gider alır silahlan mermi, silahlan sıkar onu. Şenliğe biraz katkı olsun diye.”

Gelin baba evinden, şenliklerle eğlencelerle ayrılır. Bu törenler damat evinde de devam eder. Gelin damat tarafından attan indirildikten sonra evin girişinde kaynana gelini bekler.

“ Gaynanam kapının ağzına eve girecek kapının o ışıkdeyim. İşğe bir bardağa şeker doldumuş gomiş orye. Gelin oni kırarsa bilmirim n’olacak. Oni kırarsa hiç bişe gab bardak kırmaz yani sakatlık olmaz. Oni ben şimdi geldim bi şi vurdum ona kırıldı. Barda kırdım şeker meker dağıttım. Ben boyle yani kırarsam o bardağı bi vurmakta, ben daha o evde bişe kırmamışım, sakar olmazmışım. Onun için vurdum kırdım yani eve girdim. O damat olacak adam o da merdivenin ayağında isten aşşa pirinç, bulgur, leblebi, fındık, fıstık orda damat isten aşşa benim boyle başımdan aşşa yani dökiliyi ayaklarıma öyle atay olari. O zamanın işte adetleri. Yaşmak toplanır yaşmak atarlar, gelinin adamları yakınları.”

Kaynak kişimizin anlattığı bardak kırma adetinin amacı gelinin varsa “bütün sakarlıklarını eşğin dışında bıraksın ve yeni evine öyle girsin”dir.

Gelin eşikten içeriye girdikten sonra “yeni gelin bereketiyle gelsin” üzerine kaynak kişimizin saydığı yiyecekler atılır (KK: 4).

15. Düğünden Sonraki Gün

Arsin’de düğünler üç gün üç gece sürmektedir. Üç gün, tam bir düğün havası yaşandıktan sonra “yedi gecesi” yapılır. Yedi gecesi de normal bir düğün gibi geçer. Büyük küçük herkes bir araya gelerek, maniler, atma türküler söyleyerek güzel bir yedi gecesi geçirirler. Gelinin yedisi gibi damada da bir yedi gecesi yapılır. Bu özel geceye “damat bağlama” denilmektedir. Kaynak kişimiz bu gece ile ilgili bize şunları anlattı:

“Gelin bağlama değil de yedide damat bağlama oluyor. Tam tersi. Bacağı asılıyor damadın, tavana. Bizde tavan derler eski binalarda asarlar. Damat gelininin evinine giderdi yedisinde. Yedisinde evine gittiği için bir şenlik olur orda. Damadi asarlar bacağından tavana işte. Baklava açılmış, börekler açılmış bunları isterler. Ama bunlar derler ki damadını bağladık, buni getir şuni getir, fındık getir, ceviz getir. Bunlar istenir yani. Getirirler tatlı, damadi biraz da indirirler. Bu sefer tama oldimi çözerler.”

Düğünden sonra yapılan gelenekler, daha çok gelini ve damadı yeni ortamlarına alıştırmak, çevrelerindeki insanlarla tanıştırmak ve çabucak kaynaşmalarını sağlamak için ortam oluşturmak için yapılır (KK: 3).

16. Düğün Sonrası

Arsin yöresinde gelin ailesini ziyarete yedi gün sonra gider. Bu günün adı, “yedi” ya da “gelinin yedisi” olarak bilinir. Her ne kadar gelin ailesini yedi gün sonra ziyaret etse de kimi zaman bu kural değişebilmektedir. Üç gün sonra da olabileceği gibi gelinin evinin uzaklarda olmasında dolayı bir ay gibi bir süre sonrasında da baba evi ziyaret edilebilmektedir. Buna rağmen bu özel günün adı değişmemektedir. Gelin baba evine ne zaman giderse gitsin bu günün adı hep “yedi” olarak kalır. Gelinin bütün akrabaları bir araya gelerek neşeli sohbetler ederler.

Düğünden bir gün sonra kaynana gelininin elin un çuvalının içine sürerek bereketli gelin olmasını diler (KK: 5).

SONUÇ

Türk kültür havzasının en renkli ve dinamik parçalarından birisi olan Trabzon ilinin Arsin ilçesinde günümüzde sosyo-ekonomik değişimlerin etkisi ile diğer adetlerde olduğu gibi düğün adetlerinde de değişimler olmakla birlikte geleneksel Türk düğün adetleri hala devam etmektedir. Türk dünyası ve geçmiş dönem Türk düğün adetleri ile karşılaştırıldığında yöre adetlerinin ana ekseninin Türk kültürü olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bunda en büyük etken yörenin bir Çepni yerleşim bölgesi olması gelmektedir.

Türk boylarından birisi olan ve genellikle kendine yerleşim bölgesi olarak Karadeniz bölgesini seçen Çepniler günümüze kadar örf, adet ve geleneklerini korumayı başarmış Türk boylarından bir tanesidir. Bu boy, hem kendi kültürünü korumuş hem de çevresindeki diğer kültürleri etkilemeyi başarmıştır. Bundan dolayıdır ki yörede farklı kültürel renklerin silik tonları görünse de ana unsur, hâkim kültürel yapı Türk kültürüdür. Bu hakimiyeti yörenin evlilik ve düğün adetlerinde de açık bir şekilde görmekteyiz.

KAYNAKLAR

ERGİN, Muharrem, (1994). *Dede Korkut Kitabı Metin-Sözlük*. Ankara: AKM Yayınları.

EROL, Şerife Seher, (2016). “Safranbolu’da Evlilik Adetleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, S. 43, 228-240.

KONGAR, Emre, (1986). *Türkiye Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

NİRÜN, Nihat, (1994). *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları

ŞEŞEN, Ramazan, (1975). *İbn Fadlan Seyahatnamesi Tercümesi*. İstanbul: Bedir Yayınevi.

YÖRÜKAN, Yusuf Ziya, (1998). *Anadolu’da Aleviler ve Tahtacılar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

KK 1: Ayşe YILDIZ, 1940 doğumlu, Okuma yazması yok.

KK 2: Ahmet ÖZTÜRK, 1932 doğumlu, Okuma yazması yok

KK 3: Bahaddin ÇEPNİ, 1930 doğumlu, Okuması yazması var.

KK 4: Emine YILDIZ, 1957 doğumlu, İlkokul mezunu

KK 5: Kıymet ÖZTÜRK, 1933 doğumlu, Okuma yazması yok.